

DE NAAKTE MENS IVO VAN HOVE

Laat mij maar eens wer

MANU ADRIAENS,
FOTO ROGER CREMERS

ZING

Ik kan helemaal niet zingen. In Kwaadmechelen, het dorp waar ik ben opgegroeid, zat ik enige tijd op muzikles. Ik ging bugel spelen, en later blokfluit. Maar vandaag kan ik nog altijd geen noten lezen. Ik heb onlangs de voorstelling *Angels in America* gemaakt, met uitsluitend muziek van David Bowie. Zo heb ik hem herontdekt. De allereerste plaat die ik in mijn leven kocht, was zijn *Young Americans*. Ik voelde me aangetrokken tot de theatraliteit van zijn optredens. Hij durfde een popconcert te beginnen met het filmpje *Un chien andalou* van Buñuel. Met als eerste beeld: het doorsnijden van een oog. Niemand had hem dat voorgedaan. Bowie heeft mijn puberteit begeleid. En mijn seksualiteit.

Ik ben nu aan mijn zevende operaregie bezig. Sinds *Lulu* van Alan Berg weet ik: operazangers zijn makkelijke mensen om mee te werken. In het begin was ik voorzichtig met ze. Tot ik vaststelde dat ze juist heel veel informatie van een regisseur verwachten. Meer dan van de dirigent, want met de muziek zijn ze vertrouwd. Ik werk met open vizier. Je kunt best extreme dingen van iemand vragen, zolang het goed onderbouwd is.

Of operazangers gedisciplineerder zijn dan acteurs? (*monkelt*)'s Avonds ben ik niet bij ze. Ik weet wel dat over het drinkgedrag in de toneelwereld veel mythes bestaan. Oké, het nachtleven hoort erbij: na een inspanning moet je, vóór het slapengaan, een beetje kunnen dalen. Dan helpt een glas. Maar eigenlijk gaat het er veel gedisciplineerder toe dan vroeger. Omdat acteurs tegenwoordig veel dingen naast elkaar doen. Ze kunnen het zich niet veroorloven elke nacht de kroegen af te schuimen.

HUIL

In de jaren negentig mocht ik voor het eerst een regie in New York doen. Een droom die in vervulling ging. Maar ter plaatse voelde ik me ontheemd. Ik, die mezelf altijd als een kosmopoliet had beschouwd. Tussen twee repetities door vond dramaturg Bart Van den Eynde me in tranen op de trap. 'Ik ben zo ongelukkig', snikte ik. Dat heeft drie weken geduurd. Tot een actrice uit de voorstelling stapte. Voor mij was dat

een dankbaar excuus om naar België terug te keren. Maar tijdens die vliegreis werd ik verschrikkelijk kwaad op mezelf. Bij mijn thuiskomst stuurde ik een fax van zeven bladzijden naar de artistiek leider van de New York Theatre Workshop: 'Ik wil morgen terugkomen!' (*lacht*) En, ja hoor, de volgende dag zat ik weer in het vliegtuig. Vanaf dat moment voelde ik me daar wél goed. Wonderlijk.

Eenzelfde metamorfose voltrok zich toen ik als elfjarige op internaat moest, in het kleinseminarie van Hoogstraten. De eerste maanden heb ik veel gehuild. Plots kwam de ommekeer. Ik ben er de rest van mijn middelbare schooltijd dolgelukkig geweest. In mijn dorp was ik de apothekerszoon, die zich tussen de zonen van landbouwers en mijnwerkers altijd een outsider voelde. Daarom was het voor mij goed toeven in Hoogstraten. Er stond daar een nieuwe gemeenschap waarbij afkomst geen rol meer speelde.

WERK

Een sabbatjaar heb ik nog nooit genomen. Toen ik na elf jaar bij het Zuidelijk Toneel vertrok, had ik me zes maanden onledig kunnen houden. Maar blijkbaar was ik daar nog niet aan toe. *Jan (Versweyvelde, de levenspartner van Van Hove en zijn vaste scenograaf, nvdr)* en ik doen het op onze manier: elk jaar plannen we enkele vrije weken. Voor ons zijn dat *sabbatmomenten*. Onze omgeving moet daar altijd om lachen, want in de praktijk betekent het: werkvakanties. We trekken ons terug in goede omstandigheden, tanken bij, lezen inspirerende boeken en bereiden enkele dingen voor.

Dat werk en privé in ons geval samengaan, hebben we leren hantieren. Over een voorstelling kunnen we van mening verschillen, maar dan heeft het niks te maken met dingen die we van thuis meebrengen. Werk is ontzettend belangrijk voor ons. Onze levenskwaliteit zit erin. Het is onze manier van ons te uiten.

Mijn bioscoopfilm *Amsterdam* zit nu in de fase van de geluidsnabewerking. Veel mensen denken: nu gaat hij ook nog filmen! Ze vergeten dat ik heb gestudeerd aan het Rits, waar ik meer een filmopleiding kreeg dan theaterlessen. En ik heb al een televisiefilm gemaakt, met Willem Nijholt en Do-

ra Van der Groen. *Amsterdam* toont personages die naar de stad afzakken op zoek naar het geluk. Helaas komen ze allemaal bedrogen uit. Het is dus een politiek incorrect beeld van wat een stad in zich heeft. Hoe die zijn eigen kinderen opvreet. Terwijl ik een echte stadsmens ben. Ik had dus evengoed een film kunnen maken met de tegenovergestelde boodschap.

VECHT

Ik ben van het harmoniemodel. Niet dat ik een makkelijke ben: als er toch een conflict ontstaat, dan draai ik niet om de hete brij heen. Dan probeer ik het zo snel mogelijk op te lossen. In harmonie kom je volgens mij tot het beste resultaat. Daarom vind ik een acteursensemble zo belangrijk. In zo'n constellatie begint het repetitieproces niet meer met elkaar te leren kennen. Je kunt je onmiddellijk focussen op de inhoud. Die tijdswinst loopt parallel met kwaliteitswinst. Zelfs in New York probeer ik altijd te werken met mensen die ik al ken. Ik heb er een kleine familie gecreëerd, waar ik graag naar terugga. Ik hou van wederkerige trouw. Mijn eerste jaren bij Toneelgroep Amsterdam verliepen tumultueus. Ik heb hard moeten vechten om als directeur te worden geaccepteerd. De media hebben er aandacht aan besteed, maar hebben daarin ook overdreven. Uiteindelijk is maar één persoon uit ongenoegen weggegaan. De acteur Hans Kesting zou ook vertrekken. Dat bleek een zeer intuïtieve beslissing te zijn. Na twee weken belde hij bij me thuis aan: 'Mag ik terugkomen?' Natuurlijk mocht hij dat. Ik heb misschien veel slechte eigenschappen, maar ik heb één goeie: ik ben niet rancuneus. Anders kun je dit werk niet volhouden.

In wezen had de tegenstand niet te maken met mijn persoon. Het gaat altijd over opvattingen, hé. Mijn voorganger Gerardjan Rijniers maakte een totaal ander soort toneel dan ik. Met als gevolg dat ook zijn keuze voor gastregis-

seurs anders was. Dan ontstaat al snel het idee: hebben wij het dan allemaal slecht gedaan? Nee, maar ik wou gewoon werken volgens mijn eigen esthetische opvattingen.

Op een gegeven ogenblik is het conflict geëscaleerd. Toch bleef ik in alle heisa functioneren. Omdat ik me op zo'n moment op de materie richt. Ik heb toen zelfs een van mijn beste voorstellingen gemaakt: *Rouw siert Electra*. Die speelt nog altijd en dat zal misschien zo blijven tot ik wegga bij Toneelgroep Amsterdam. Telkens als ik die voorstelling zie, voel ik hoeveel woede erin zit. Dat past perfect bij dat stuk. Al die mensen zijn door en door slecht, dus heb ik ze meedogenloos hard geregisseerd. Zo kon ik een deel van mijn eigen woede kanaliseren.

BID

Ik herinner me een avond dat ik met drie anderen in een wagen zat. Ik was niet de bestuurder. Op eens begon de auto te slippen. De drie anderen begonnen luid te kriesen, maar ik werd heel rustig. Ik heb hetzelfde als een vliegtuig rare kuren vertoont. Dan komt er een soort acceptatie over me heen. Waarom zou je in opstand komen tegen het onvermijdelijke?

In het kleinseminarie van Hoogstraten begon de dag om zeven uur 's ochtends. Een mis in de ijsskoude kapel. In het begin was die mis verplicht, gaandeweg zette zich een liberaliseringsproces in. Ik heb dat bidden toen op geen enkel moment ervaren als wat het zou moeten zijn: de creatie van een verinnerlijkte wereld. Ik deed het altijd om ervan af te zijn. Hetzelfde met de biecht. Ik verzón zonden. Daarna moest ik vijf weesgegroetjes en één onzevader bidden, waarna ik weer voor een tijd schuldenvrij was.

Met het katholicisme heb ik dus een zeer opportunistische verhouding. Om die reden werd ik ook misdienaar. Dat bezorgde me een uitzonderingspositie: bepaalde lessen hoefde ik niet bij te wonen. Uit andere religies put ik evenmin inspiratie. En ik ben niet bijgelovig. Vaste rituelen voor een première heb ik niet. In dat opzicht verschil ik van veel mensen in het theatermilieu. Ik overtreed zelfs de ongeschreven regel dat je niet mag fluiten op het toneel. Niet dat ik de anderen wil chiqueren, hoor. Ik vergéet gewoon dat het *not done* is.

Bio

Ivo Van Hove (1958) begon zijn carrière als theatermaker in 1981 met eigen producties, waaronder *Ziektekiemen* en *Geruchten*. Daarna werd hij artistiek leider van achtereenvolgens AKT, Akt-Verticaal en De Tijd. Vanaf 1990 was hij tien jaar lang artistiek leider van het Zuidelijk Toneel Globe. Sinds 2001 is hij algemeen directeur van Toneelgroep Amsterdam. Hij registreerde theatergezelschappen in Hamburg, Stuttgart en New York en ensceneerde opera's bij de Vlaams Opera en De Nederlandse Opera in Amsterdam. Zijn recentste wapenfeit is de productie van de volledige *Ring des Nibelungen* van Wagner, bij de Vlaamse Opera. Götterdämmerung, het laatste deel daarvan, gaat donderdag in première.

BEWONDER

Rond mijn achttiende, toen ik besloten had mijn geluk op de Bühne te zoeken, kwam de opera in mijn leven. Het was de tijd dat Gerard Mortier een frisse wind door de Muntschouwburg liet waaien. Niet onbelangrijk: ik maakte ermee kennis dankzij de televisie. Ik zag de integrale uitzending van *La clemenza di Tito*. Dat zo'n moderne enscenering mogelijk was in dat statige huis! Vanaf dat moment praatte ik mezelf binnen op de generale van elke nieuwe opera. Om een voorstelling bij te wonen, daar had ik nog het geld niet voor. Als ervaringsdeskundige mag ik dus zeggen: televisie kan echt wel de mensen warm maken voor theater. Je kunt alleen maar van iets houden als je ervan léert houden. Dat is ook in de liefde zo. Je moet leren liefhebben. De regisseur die mij het meest heeft beïnvloed, is Patrice Chéreau. In een 2pk'tje reed ik naar Parijs om zijn voorstellingen te zien. Dezelfde avond nog terug naar huis. Twee dingen leerde ik van Chéreau. Ten eerste het belang van de lichamelijke van een acteur. Niet als een gegeven op zich, maar als de vertolking van zijn psychologie. En ten tweede: de mise-en-scène. Individuen en groepen laten bewegen op het toneel.

JE KUNT ALLEEN MAAR VAN IETS HOUDEN ALS JE ER ECHT VAN LEERT HOUDEN. OOK IN DE LIEFDE

ken met André van Duin

Na de dood van Theo van Gogh was ik aanwezig op de wake die in Amsterdam werd georganiseerd. Van Gogh bewonderde ik helemaal níét. Integendeel. Hij heeft de verschrikkelijkste dingen en onwaarheden in zijn columns over me gepubliceerd. Nu ja, daar ben ik niet uniek in, dat was zijn natuur. Zijn schrijfsels vond ik dus waardeloos, maar als burger van Amsterdam wilde ik die avond een statement doen. Het kan niet dat iemand wordt vermoord om zijn woorden. Niks is extremer dan iemand doden.

Ik wist al langer dat Amsterdam niet de grote tolerante stad was zoals velen die zich voorstelden. Dat was een maskerade. De jongste jaren is die duidelijk blootgelegd. Ach, het is goed dat het latente Nederlandse racisme aan de oppervlakte is gekomen. Op de lange termijn kan dat alleen maar leiden tot een weer naar elkaar toegroeien.

LACH

Verwacht van mij niet dat ik een heel gezelschap in de kroeg entertain. Daarvoor heb ik te weinig *wit*, ben ik niet ad rem genoeg. Eén keer heb ik een comedy geregisseerd: *Kruistochten*, van Alan Ayckbourn. Vijf uur comedy in één avond! Toen kwam iedereen kijken. (*geamuseerd*) Niet weinigen hadden hun zwaarden geslepen, vanuit de overtuiging: Ivo Van Hove en comedy, dat kan geen goed huwelijk zijn. Het werd een van mijn grootste successen. Volle zalen. Lachen van begin tot einde.

Humor heeft alles te maken met timing. De beste comedyspelers kunnen ook grote tragische rollen aan. Laat mij maar eens met André van Duin werken. Er zit tragiek in hem. Je kunt geen groot komiek zijn zonder tragiek. De weemoed mag nooit ontbreken. Dan pas wordt humor interessant.

Ik geloof in de stelling: als iemand gedronken heeft, komt zijn ware aard naar boven. Ik verbaas me er nog altijd over dat sommige mensen, die op het eerste gezicht joviaal zijn, een kwade dronk kunnen hebben. Ik zit anders in elkaar. Ik word rustig, zacht, aardig. De Grote Lieverd.

De opera 'Götterdämmerung', in een regie van Ivo Van Hove, gaat in première op donderdag 5 juni.
www.ringvlaamseopera.be